

Rolnictwo - opłacalne czy nie?

Spojrzenie na kondycję rolnictwa w Polsce

W obliczu medialnych doniesień o protestach rolników powraca pytanie dotyczące opłacalności produkcji rolnej. W pierwszym półroczu 2024 roku aż 62,7% właścicieli gospodarstw rolnych wskazywało na pogorszenie sytuacji finansowej w swoim sektorze, podczas gdy jedynie 2,5% zauważyło jakąkolwiek poprawę, podaje Główny Urząd Statystyczny.¹ Jednocześnie prawie co piąty rolnik rozważa zaprzestanie prowadzenia działalności rolniczej, wynika z badania „Polska wieś i rolnictwo 2024”². Czy wciąż opłaca się być rolnikiem?

Rolnictwo w Polsce stanowi fundamentalny sektor gospodarki narodowej, odpowiadający za produkcję żywności, surowców rolnych oraz zapewniający zatrudnienie milionom osób. Jako kraj o tradycjach rolniczych Polska wciąż pozostaje jednym z kluczowych producentów rolnych w Unii Europejskiej. Mimo tego opłacalność rolnictwa w Polsce jest ostatnio tematem wielu debat. Wynika to z faktu, że sektor ten boryka się z wieloma wyzwaniami, które wpływają na jego rentowność. Ekspert Fundacji Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej przyjrzał się opłacalności produkcji rolnej w Polsce.

– Wzrost kosztów produkcji, zmienne ceny surowców rolnych, zmieniające się regulacje prawne, a także zmiany klimatyczne, które prowadzą do nieprzewidywalnych plonów, stanowią poważne wyzwania dla branży. Dodatkowo, rolnictwo w Polsce jest coraz bardziej narażone na presję ze strony międzynarodowej konkurencji oraz wymagających norm środowiskowych, co dodatkowo komplikuje sytuację ekonomiczną rolników. Jeśli chcemy sprostać tym wyzwaniom, konieczne są inwestycyjne nakłady finansowe, które niekiedy ciężko zrealizować z przychodów ze sprzedaży produktów rolnych – mówi Krzysztof Podhajski, Prezes Zarządu Fundacji Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej, która jest organizatorem zaplanowanego na 26-27 marca 2025 roku Europejskiego Forum Rolniczego.

W kontekście wyżej wspomnianych trudności warto przyjrzeć się bliżej przeciętnym dochodom rolników w Polsce, co może pomóc w ocenie ogólnej kondycji tego sektora gospodarki.

Gospodarstwo nie pozwala na przeżycie

Zgodnie z obwieszczeniem Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 20 września 2024 r., przeciętny dochód z pracy w indywidualnym gospodarstwie rolnym z 1 ha przeliczeniowego wyniósł w 2023 roku 5 451 zł rocznego dochodu.³ Podana kwota niewiele wyjaśnia. Dzieje się tak, gdyż przedstawiany cyklicznie przez GUS dochód z gospodarstwa rolnego jest wartością statystyczną, a zatem nie odzwierciedla w pełni realnego zarobku rolników. Wykorzystywany jest głównie przy wnioskach o stypendia dla dzieci rolników czy wnioskach kredytowych. Hektar przeliczeniowy to bowiem jednostka teoretyczna, stosowana

1 Koniunktura w gospodarstwach rolnych w I półroczu 2024 r., Główny Urząd Statystyczny, s. 2.

2 Badanie „Polska wieś i rolnictwo 2024”, Centrum Badań Marketingowych INDICATOR, 2024, s. 30.

3 Obwieszczenie Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 20 września 2024 r.

przez GUS do określenia wielkości gospodarstwa w oparciu o ogólną wartość produkcji roślinnej i zwierzęcej.

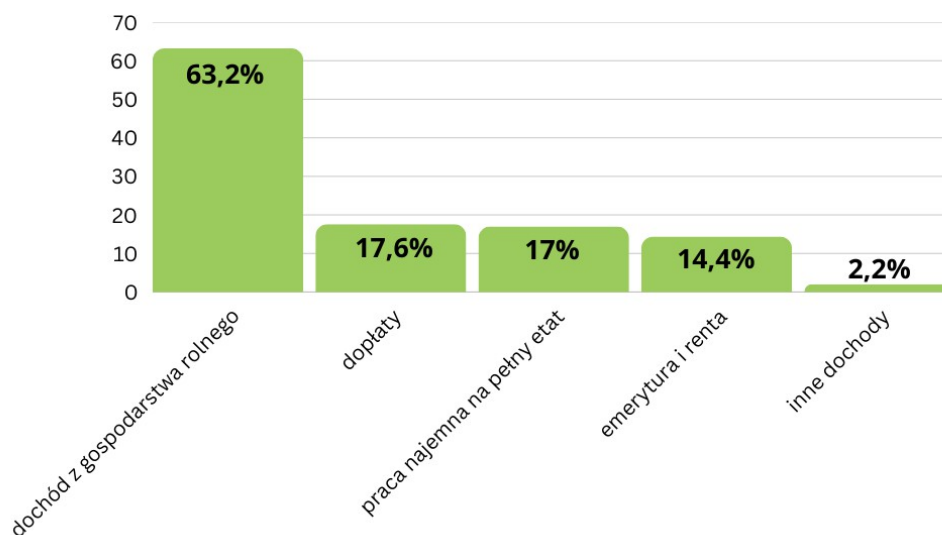
– *Choć statystyczny dochód z gospodarstwa rolnego przedstawiany przez GUS pełni rolę narzędzia administracyjnego, nie oddaje on pełnego obrazu sytuacji finansowej rolników. Nie każdy rolnik hodujący zwierzęta posiada chociażby pola uprawne* – zauważa Krzysztof Podhajski.

Nieco więcej światła na rzeczywiste źródła dochodów rolników i ich zdolność do utrzymania gospodarstw domowych rzuca raport „Polska wieś i rolnictwo 2024”. Wynika z niego, że dochody z gospodarstwa rolnego stanowią średnio 63,2% całkowitych dochodów ich gospodarstw domowych. Resztę stanowią: dochody z dopłat – 17,6%, zarobek z pracy najemnej na pełen etat – 17% oraz emerytura lub renta – 14,4%.⁴ 57,7% ankietowanych w badaniu rolników zadeklarowało, że są w stanie utrzymać swoje gospodarstwo domowe jedynie z pracy rolnej. Wynik ten nie napawa optymizmem, tym bardziej, że na zdolność do utrzymania rodziny wpływ ma wielkość posiadanego gospodarstwa rolnego. W przypadku najmniejszych gospodarstw do 4,9 ha, jedynie 13,5% rolników deklaruje, że jest się w stanie z nich utrzymać, tymczasem w przypadku największych gospodarstw odsetek ten wynosi aż 90,7%.⁵

STRUKTURA DOCHODU ROLNICZEGO

(średni odsetek dochodów gospodarstwa z danego źródła)

Na podstawie badania "Polska wieś i rolnictwo 2024"

4 Badanie "Polska wieś i rolnictwo 2024", Centrum Badań Marketingowych INDICATOR, 2024, s. 22.

5 Badanie "Polska wieś i rolnictwo 2024", Centrum Badań Marketingowych INDICATOR, 2024, s. 30.

– Fakt, że jedynie niewiele ponad połowa rolników jest w stanie utrzymać swoje gospodarstwo domowe wyłącznie z pracy rolnej, wskazuje na konieczność dywersyfikacji dochodów w celu zabezpieczenia stabilności finansowej gospodarstw. Wysoki udział dochodów z dopłat w strukturze całkowitych dochodów gospodarstw rolnych podkreśla uzależnienie rolników od wsparcia publicznego. To wskazuje na potrzebę wzmocnienia konkurencyjności gospodarstw, aby mogły generować wyższe dochody z działalności produkcyjnej. Może się to stać, jeżeli gospodarstwa będą zwiększały swój areał, co będzie jednocześnie oznaczało, że ich liczba będzie się zmniejszać. Obecnie średnia wielkość gospodarstwa rolnego w naszym kraju to mniej niż 12 ha, przy czym unijna to ponad 17 ha. Rozwarstwienie dochodowe między najmniejszymi a największymi gospodarstwami w naszym kraju jest niestety bardzo duże. Tylko 13,5% rolników z najmniejszych gospodarstw deklaruje zdolność do utrzymania się z rolnictwa, co sugeruje potrzebę wsparcia i modernizacji małych gospodarstw, np. poprzez dostęp do nowoczesnych technologii, szkoleń czy większego dostępu do rynków zbytu. Ta trudna sytuacja ma swoje odbicie również w rosnącym zadłużeniu rolników - twierdzi Prezes Zarządu Fundacji Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej.

Rolnik na kredycie walczy o przetrwanie

Wartość kredytów dla rolników indywidualnych w listopadzie 2024 r. wzrosła rok do roku o 3% i wyniosła 33,1 mld zł. Gdyby łączną wartość kredytów zaciągniętych w 2024 r. przez polskich rolników podzielić przez liczbę rolników, to na jednego właściciela gospodarstwa rolnego w naszym kraju przypadłoby ponad 27 tys. złotych pożyczki. Przyglądając się charakterystyce kredytów, w ich wolumenie wartość tych przeznaczonych na inwestycje i nieruchomości spadła o 9%. Alarmujące jest to, że aż o 17% wzrosła liczba kredytów przeznaczonych na bieżące funkcjonowanie.⁶

– *Przytoczone dane to niepokojący sygnał dla sektora rolniczego. Wzrost wartości kredytów o 3% do poziomu 33,1 mld zł może na pierwszy rzut oka wydawać się pozytywny jako oznaka wzrostu inwestycji rolniczych, jednak analiza struktury tych kredytów ujawnia istotny problem. Spadek wartości kredytów inwestycyjnych i tych na nieruchomości wskazuje, że rolnicy ograniczają inwestycje, które są kluczowe dla rozwoju i modernizacji gospodarstw – dodaje Podhajski.*

– *Jednocześnie duży wzrost liczby kredytów na bieżące funkcjonowanie sugeruje, że coraz więcej rolników zaciąga zobowiązania, aby pokryć codzienne koszty utrzymania gospodarstw, co może oznaczać, że są w trudnej sytuacji finansowej. Zamiast inwestować w rozwój, innowacje czy zwiększenie efektywności, rolnicy koncentrują się na przetrwaniu. To zjawisko może być oznaką narastających problemów w sektorze. Długofalowo może to hamować rozwój rolnictwa, ograniczać konkurencyjność polskich gospodarstw i negatywnie wpływać na ich zdolność do adaptacji do zmieniających się warunków rynkowych oraz regulacyjnych – uzupełnia swoją wypowiedź.*

Niektórzy rolnicy prowadzący gospodarstwa napotykają trudności z utrzymaniem płynności finansowej, co prowadzi w efekcie do zadłużenia. Chociaż liczba zadłużonych rolników w ciągu 2023 roku spadła o 4%, to łączne zadłużenie 3 734 rolników prowadzących

---

⁶ <https://www.farmer.pl/finanse/podatki-rachunkowosc/rolnikow-czeka-trudny-rok-problemy-beda-sie-szybko-pietrzyc.155978.html>

gospodarstwa rolne osiągnęło kwotę ponad 272 mln zł, a średnie zadłużenie rolnika wyniosło 73 tys. zł, podaje Krajowy Rejestr Długów.⁷

ŚREDNIE ZADŁUŻENIE ROLNIKA

Na podstawie danych Krajowego Rejestru Długów

Bez optymizmu nie będzie inwestycji

W I półroczu 2024 r. 62,7% kierujących gospodarstwami rolnymi zasygnalizowało pogorszenie opłacalności produkcji rolniczej, a poprawę jedynie około 2,5%, podaje GUS.⁸ Za pogorszeniem nastrojów w gospodarstwach idą niestety konkretne decyzje o wstrzymaniu produkcji czy też o zmniejszeniu jej skali.

Na trudną sytuację prowadzących gospodarstwa rolne wskazują również doniesienia rynku maszyn rolniczych. Spadki w sprzedaży maszyn sięgają nawet 30-40%.⁹ Cykliczne badanie, które realizuje Polska Izba Gospodarcza Maszyn i Urządzeń Rolniczych wskazuje, że od 2021 roku nastrój w branży maszyn rolnych jest zdecydowanie negatywny.

– Trudna sytuacja w rolnictwie ma daleko idące konsekwencje, wykraczające poza same gospodarstwa rolne. Branże takie jak produkcja maszyn rolniczych są szczególnie narażone na skutki kryzysu. Spadek rentowności produkcji rolniczej prowadzi do ograniczenia inwestycji przez rolników, co bezpośrednio wpływa na popyt na nowe maszyny i urządzenia. W efekcie producenci maszyn rolniczych notują znaczne spadki sprzedaży, co dodatkowo pogłębia negatywne nastroje w branży – zwraca uwagę ekspert z EFRWP.

Jak zauważają eksperci Fundacji Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej w obliczu wyzwań z jakimi mierzy się branża, przyszłość rolnictwa w Polsce będzie zależała od kilku kluczowych czynników:

⁷ <https://krd.pl/centrum-prasowe/informacje-prasowe/2023/rolnicy-tkwia-w-blednym-kole-srednie-zadluzenie-najwyzsze-od-lat>

⁸ Koniunktura w gospodarstwach rolnych w I półroczu 2024 r., Główny Urząd Statystyczny, s. 2.

⁹ <https://www.farmer.pl/technika-rolnicza/maszyny-rolnicze/rynek-maszyn-w-glebokiej-recesji-trudno-o-optymizm,153355.html>

1. Inwestycje w nowoczesne technologie:

Wdrożenie nowoczesnych technologii stanowi fundament poprawy efektywności produkcji rolniczej oraz redukcji kosztów operacyjnych. Nowoczesne maszyny rolnicze, systemy irygacyjne, technologie precyzyjnego rolnictwa oraz zaawansowane narzędzia do zarządzania gospodarstwem mogą znacząco wpłynąć na optymalizację procesów produkcyjnych. Dofinansowania i programy wsparcia finansowego umożliwiające zakup tych technologii są kluczowe, aby polscy rolnicy mogli konkurować na rynkach międzynarodowych oraz minimalizować skutki zmienności rynkowej i klimatycznej, a co za tym idzie uzyskać większe korzyści finansowe z prowadzonych upraw i hodowli.

2. Dywersyfikacja dochodów:

Współczesne rolnictwo może zmierzać w kierunku dywersyfikacji dochodów, aby zminimalizować ryzyko związane z wahaniami cen płodów rolnych, niekorzystnymi warunkami pogodowymi czy międzynarodową konkurencją. Rozwój dodatkowych źródeł dochodu, takich jak agroturystyka, przetwórstwo żywności czy uczestnictwo w lokalnych inicjatywach gospodarczych może zapewnić rolnikom stabilność finansową oraz wpływać pozytywnie na rozwój obszarów wiejskich.

3. Wsparcie publiczne i polityka rolna:

Polityka rolna powinna być elastyczna i dostosowana do dynamicznie zmieniających się warunków rynkowych oraz klimatycznych. Kluczowe jest zwiększenie wsparcia dla małych i średnich gospodarstw, które są szczególnie narażone na trudności finansowe. Programy wsparcia powinny obejmować nie tylko bezpośrednie dopłaty, ale także inicjatywy wspierające inwestycje w infrastrukturę rolniczą, edukację oraz rozwój obszarów wiejskich. Długoterminowa stabilność sektora rolnego zależy również od jasnych regulacji i przewidywalnych zmian prawnych.

4. Zrównoważony rozwój i ekologia:

Wzrost znaczenia zrównoważonego rolnictwa jest odpowiedzią na rosnące zainteresowanie konsumentów na produkty organiczne. Praktyki, takie jak uprawa roślin przyjaznych środowisku, redukcja emisji gazów cieplarnianych oraz ochrona bioróżnorodności, nie tylko przyczyniają się do ochrony środowiska, ale również mogą stać się źródłem dodatkowych dochodów. Dotacje na rozwój rolnictwa ekologicznego oraz edukacja konsumentów w zakresie korzyści zdrowotnych i środowiskowych takich produktów są niezbędne do zwiększenia rentowności gospodarstw.

5. Wsparcie edukacyjne i doradcze:

Rozwój kompetencji rolników w zakresie zarządzania, finansów oraz nowoczesnych technologii to fundament poprawy konkurencyjności polskiego rolnictwa. Organizacja regularnych szkoleń i warsztatów, a także dostęp do profesjonalnego doradztwa, może pozwolić na podnoszenie kwalifikacji oraz wdrażanie innowacyjnych rozwiązań w gospodarstwach. Edukacja w zakresie zrównoważonego rozwoju, marketingu i

zarządzania ryzykiem jest kluczowa dla przystosowania się do nowych wyzwań i możliwości rynkowych.

– Prognozy na przyszłość sugerują, że sektor rolniczy w Polsce będzie musiał zmierzyć się z wieloma wyzwaniami, ale jednocześnie ma potencjał do rozwoju, jeśli zostaną podjęte odpowiednie kroki w kierunku modernizacji, wsparcia i innowacji, a co za tym idzie zwiększenia dochodowości produkcji rolnej. Wzmacnianie polskich producentów rolnych jest również kluczowe z punktu widzenia bezpieczeństwa żywnościowego – komentuje Podhajski.

Do stworzenia warunków do opłacalnego prowadzenia gospodarstwa rolnego kluczowe będzie również zaangażowanie się liderów w debaty na poziomie krajowym i unijnym, aby zapewnić zrównoważony rozwój, ale także bezpieczeństwo ekonomiczne rolników. Okazją do tego będzie zarówno prezydencja Polski w Radzie Unii Europejskiej, jak i nadchodzące Europejskie Forum Rolnicze, które odbędzie się w dniach 26-27.03.2025 r. w Jasionce pod Rzeszowem.